

KÜLÖNFÉLÉK.

Az iskola és a háború. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a következő rendeletet adta ki az összes állami iskolák vezetőségének:

A most folyó és a történelemben páratlanul álló nagy küzdelem közepette minden érzésünket, gondolatunkat a hónapok óta dúló világháború eseményei töltik be. E sokszor megrendítő események tanulságai, az erkölcsi értékeknek kimeríthetetlen kincsébányáját rejtik magukban, melyek gondosan felhasználva, megbecsülhetetlen anyagot szolgáltathatnak nemzedékek hosszú sorának, tisztultabb és emelkedettebb gondolkodásmódban való fejlődéséhez.

Ezért törekednünk kell, hogy e rendkívüli idők jelentőségét, a nemzet letéteményeseivel, tanulóifjúságunkkal felismertessük s kitörölhetetlenül emlékezetükbe véssessük.

Hirdessük nekik nemzetünknek e háborúban kifejtett erényeit, hirdessük hadseregünk dicső tetteit, s részben ezáltal is rójjuk le hálánkat mindazok iránt, akik életüket és vérüket áldozták hazánkért.

Az ifjúság hivatott nevelőinek egyik legszebb kötelessége, kellően méltatni a háborúnak mindazon magasztos mozzanatait, amelyek különösen alkalmasak, hogy az ifjúság fogékony lelkében, a hazáért minden áldozatra kész lelkesedést maradandóan ápolják.

Elvárom tehát az összes állami iskolák tanerőitől, hogy az ifjúsággal az iskolaév végén, a növendékek szellemi fejlettsége fokához mért előadás keretében, megismertetik e háború kiváló horderejét és azokat a kötelességeket, amelyekkel a haza és a trón iránt a hazának minden hű fia tartozik.

Azok a gondolatok és érzések, melyeknek a rendelet oly szerencsésen kifejezést ad, mindnyájunk lelkében élnek s nem lehet kétséges, hogy élénk visszhangra találunk minden jó magyar érzésű tanító lelkében. Valóban helyes, hogy a hála, az emlékezés és kegyelet érzéseit a mindenre fogékony fiatal keblekben akarja fölbreszteni, ápolni és kifejleszteni. Olyan ünnepe lesz ez az iskolának, melyről minden gyermek áldott impulzusokkal fog eltávozni.

A nem állami tanárok nyugdíjintézete. A tanároknak febr. 28-ig kellett nyilatkozniok, hogy a régi vagy az új nyugdíjtörvényt kívánják-e magukra nézve elfogadni. Minthogy a tanárok közül sokan hadi szolgálatot teljesítenek s nincsenek abban a helyzetben, hogy a nyilatkozatot megtehessek, a közoktatási miniszter a határidőt a katonai szolgálatot teljesítő tanárok részére meghosszabbította.

A hitoktatás nyelve az ismétlő iskolákban. A kultuszminiszter valamennyi egyházi főhatósághoz leiratot intézett, a melyben a hitoktatás nyelvéről intézkedik az ismétlő iskolákban. Leiratában hivatkozik egy régebbi rendeletére, amelyben akként intézkedett, hogy a hitoktatás és a hitélet között való szoros kapcsolat miatt a hitoktatást a népoktatási tanintézetekben a tanulóknak anyanyelvén kell előlátni. Mivel az ebben a rendeletben felsorolt tanintézetek között az elemi iskolák ismétlő tanfolyamáról külön említés nem történt, felmerült kérdés folytán a miniszter szükségesnek látja annak kimondását, hogy az elemi iskolák ismétlő tanfolyamában és pedig mind az általános, mind a gazdasági ismétlő iskolákban a hitoktatás szintén előlátható a tanulók anyanyelvén.

Lengyel nyelvű vallásoktatás Posenben. A porosz kormány, amely Posen tartományban kemény harcot folytatott a lengyel lakossággal a német nyelvű vallásoktatás érdekében, most megengedte, hogy a népiskolákban a vallásitanítás lengyel nyelven történjék.

Vallásüldözés Galiciában. A megszállott Galiciában a vallásos türelmetlenség ijesztő módon nyilatkozik meg. Gróf Bobrinszky működése azzal indult meg, hogy a lakosokat erővel a görög keleti vallásra téríti. A görög kath. papokat eltávolítják állomásaikról, melyekre azonban visszatérhetnek, ha az istentiszteleten a pápa helyett a szent szinodusért imádkoznak. Másutt a görög kath. pap helyére görög keletit tesznek s ezzel az egész gyülekezetet pravoszlávnak tekintik. Görög kath. templomi könyveket árusítani vagy kölcsönadni, szigorú pénzbüntetés vagy bebörtönzés mellett tilos. A lembergi és sztaniszlai székesegyházakban görög keleti istentiszteletet tartanak. A lembergi metropolita érseket hadifogságban tartják, a sztaniszlai püspök pedig elmenekült, nehogy hasonló sorsra jusson.

II. Vilmos császár két idősebb fia konfirmációja alkalmával beszédet intézett hozzájuk s ebben olyan kijelentéseket tett, melyek bepillantást engednek az ő vallásos lelkébe. „Ha személyes tapasztalataimra visszatekintek — úgymond — arról biztosíthatlak és ti is ugyanazt a tapasztalatot tehetitek: emberi életünk sark- és fordulópontja, különösen pedig egy felelősségteljes és munkában gazdag életé — ez előttem évről-évre nyilvánvalóbb lett — egyedül csak abban az álláspontban rejlik, melyet az ember Úrával és Üdvözítőjével szemben elfoglal. A személyiségek legszemélyesebbikének nevezhetem őt és joggal. Ahogy az nem lehet másképp az emberi életben és ahogy velünk is történik, az volt az ő sorsa is. A vélemények harca lobbant fel körülé: némelyek mellette voltak, mások kételkedtek benne, sokan ellene fordultak. Abban azonban nem lehet kétség és az Úr legélesebb ellensége és tagadója is csak amellet szóló bizonyosság: az Úr ma is mint egész személyiség él, amit nem lehet ignorálni! Fényalakja még ma is lelki szemünknek láthatóan és lelkünknek érezhetően halad közöttünk, vigasztalva, segítve, erősítve, ellen-

mondást és izgalmat is keltve . . . És mivel őt nem lehet ignorálni, minden ember arra kényszerül, tudatosan vagy tudatlanul, hogy az életet, melyet él, a hivatást, melyet folytat, a munkát, melyet űz, mindig arra alapítsa, hogy milyen látszóban áll szemben Üdvöztönkkel és vajjon munkája, az Úr szel-leme szerint végezve, neki tetsző-e, vagy ellenkezőleg. Lelkiismerete, ha még él, mindig felvilágosítást fog neki adni erről. Bizonyos, szívesen is hiszem, hogy sok ember ma abban a nézetben van: a mai „modern“ életben, ennek sokféle feladatai között és felelősségteljes helyzeteiben elgondolhatatlan, hogy az Üdvözítő személyiségével oly behatóan foglalkozunk és annyira tekintettel legyünk rá, mint egykor. És az emberiség az Úr mellett felékesítette a menyországot számos fényes alakkal, buzgó keresztényekkel, akik szenteknek neveztetnek és akikhez az emberek segítségért fordulnak. Mindez azonban mellékes és hiú dolog. Az egyedüli segítő és megmentő az Üdvözítő s az is marad. Egyet tanácsolhatok nektek teljes szivemből jövő életetekre. Munkálkodjatok és dolgozzatok megszakítás nélkül, ez a keresztény élet magva, ahogy az Úr az Ő életével megmutatta nekünk! Vessetek egy pillantást az Írásba és olvassátok Üdvöztönk példázatait: a legsúlyosabb büntetéssel sújtatik, aki nem csinál semmit, aki ülve marad, az áramlattal együtt halad és a többieket dolgoztatja, mint a talentumról szóló példázatban. Bármi is a passziótok, bármi a tehetségtek, mindenki arra igyekezzék, hogy a maga területén a legjobbat végezze és személyiséggé váljék, feladataiba belenőjjön, ezekben alkosson és előbbrevigyen az Üdvözítő példája szerint.“

A magyar paraszt és a háború. Ez a világháború sok mindenféle értéket rombolt és pusztított, de sokat termelt is. A többek között segített föltárnai a magyar paraszt lelkének sok értékes kincsét. A törvényhozás az utóbbi évtizedekben sok üdvös intézkedést tett a nép jóléte, emelése, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődése érdekében. De valljuk meg, az irodalom nem foglalkozott kellő mértékben és hozzá méltó módon a magyar paraszttal. Ha tárgyalta, vagy a romanticizmus régi ünnepi mázával vonta be, vagy félszegségeiben, esetlen ferdeségeiben szánó mosolygás között állította eléink. A magyar lélek a maga értékes igénytelenségével csak most kezd revelálódni. *Rákosi Jenő* adott hangot egy háborús előadásában annak a kiválsolomnak, hogy a magyar nép lelkébe, mint egy kincses bányába, szeretettel és komoly odaadással kell leszállani s tartalmát az irodalom részére kiemelni. *Sebők Zsigmond* művészi formában örökölte meg egy klasszikus novellájában (A trombitás) a magyar alföld parasztjának jellemét. De nemcsak mi, hanem a külföld is kezd észrevenni a mi nagyszerű emberanyagunkat. A Pesti Napló jan. 29. számában egy porosz vezérkari őrnagy így ír a magyar parasztról:

„A háborús élet közel hozza egymáshoz az embereket és az aránylag rövid idő alatt szíves baráti viszony fejlődött a német tiszték és a magyar honvédtisztek között. Sokszor meglátogattuk egymást lövészárkainkban és pihenőkben. Harcokban megfigyelhettem a magyar katonát, ezt a nagyszerű emberanyagot, amelynek képességeiről persze eddig kevés fogalmam volt. Bevallom, Magyarországról eddig leginkább földrajzi ismereteim voltak. Néhányszor jártam Erdélyben, hajtóvadászatra, de nemzeti sajátosságai, földön-

túli honszerelme, e földművelő nép értékes tulajdonságai nem értek el hozzám. És hogy ez így van, nincs rajta csodálkozni való. Békében nagyon sokat olvasok, majdnem minden érdekes könyvet, amit a könyvesboltok kirakataiban látok. Magyar íróktól is majdnem mindent elolvastam, ami német fordításban megjelent és ha visszagondolok olvasmányaimra, egyetlen munkára sem emlékszem, amely a magyar paraszttal foglalkozott volna. Budapestről, vidám asszonyokról, szenvedélyes szerelmekről, a dzsentriőről, a gazdag kereskedők életéről írtak a magyar írók és azt hittem, más nincs is, mint ezek a gondatlan, nemzetközi életet élő osztályok. Ezért volt számomra meglepetés a magyar paraszt, mikor fölfedeztem magamnak a lövészárkokban. Milyen gazdag is lehet Magyarország, hogy ezt az egyedülálló, kimeríthetetlen kincsesbányát eltiukolta a világ előtt! Úgy a szívemhez nőttek ezek a barna, szótlan, komoly emberek, mintha a véreim volnának. Láttam a magyar parasztot ágyutűzben, láttam őket legújabban sturmolni, láttam csatározásaik után halottaikat eltemetni, az arcuk mindig egy volt, gögös, bús, elragadóan férfias. A tisztjeikkel való viszonyuk is más, mint minden egyéb nemzet katonáié. Gyermekes szeretet sugárzik a szemükből feljebbvalóik iránt, ezek pedig valami, előttem egészen ismeretlen atyáskodó modort használnak; nagyszerűen illik hozzájuk. Ezen a honvédregimenten keresztül szeretni, tisztelni, becsülni tanultam Magyarországot; de így vagyunk vele mind a német tiszték, akiknek alkalmuk volt magyar csapatokkal együtt harcolni.“

Hadviselés a szántóföldön. A vallás- és közoktatásügyi miniszter az élelmiszerekkel való takarékoskodás tárgyában üdvös rendeletet bocsátott ki az egyházi főhatóságokhoz és tanfelügyelőségekhez. A közönséggel, a vidéki lakossággal meg kell értetni, hogy a nemzet érdeke parancsolólag követeli az élelmiszerekkel való takarékoskodást, az oktalan pazarlástól való tartózkodást és a készletek pótlásáról való sürgős gondoskodást. Erre a felvilágosításra elsősorban a papok és tanítók vannak hivatva. Mindenekelőtt meg kell győzni a népet, hogy az élelmiszerekkel takarékosan bánni egyaránt köz- és magánérdek. A búzából rég nem volt olyan rossz termés, mint a múlt évben; gyenge volt a rozstermés is. Máskor a gyöngye termés hiányát külföldi gabona behozatalával pótoltuk, ezt a háború most lehetetlenné tette. A takarékoság most még azoknak is kötelessége, akik saját személyi szükségletükre bőven ellátták magukat. Különösen burgonyával lehet sok kenyeret megtakarítani, még a búza és rozslisztbe való keverésen kívül is. A burgonya lisztes növény, jó, egészséges, kenyérpótló. S ebből a múlt évben jó termésünk volt. De ezt most kell fogyasztani, mert tavasz végén s nyár elején elveszti jóságát. Részben ezen is lehet segíteni, ha a csírákat, melyek a keményítő tartalmát felbontják, gondosan letördeljük. Arról is gondoskodni kell, hogy még a hulladékok se veszzenek kárba, hanem az állatok táplálására, miként Németországban, felhasználásnak. Hús, zsír s egyéb állati eredetű táplálóanyagok sem fognak oly bőven rendelkezésünkre állani, mint békés időben. De nemcsak a meglévő készletekkel kell takarékoskodnunk, hanem arra is kell törekednünk, hogy élelmi szereinket, már aratás előtt is, amennyire csak lehet, kiegészítsük, pótoljuk. Itt elsősorban azok a konyhakerti vetemények jönnek tekintetbe, melyek

leg hamarabb adnak új termést. A melegágyaknak az idén sokkal nagyobb szerepük van, mint más években. A konyhakerti növényeknek minél nagyobb mértékben való termelése azért is ajánlatos, mert nem kíván nagyobb fizikai erőt, tehát asszonyok és gyermekek is könnyen végezhetik. Azért iparkodjanak az asszonyok és gyermekek minél jobban kivenni részüket a termelő munkából, hogy amiért a férfiak távol küzdenek és véreznek, egy talpalatnyi se maradjon műveletlenül az életet adó termőföldből.

Az ifjúság a gazdasági és kerti munkákban. Kolozsvárt a középfokú iskolák ifjúsága gróf Bethlen Ödön kormánybiztos kezdeményezésére tevékeny részt fog venni a gazdasági és kertészeti munkák végzésében. A város határában egy tagot kibéreltek, egymás között felosztják s a terv szerint burgonyával és tengerivel fogják bevetni. A vetőmagot az erdélyrészi kirendeltség fogja adni. Kollégiumunk ifjúsága a Kismező játszóteret már felásta s burgonyát fog ide ültetni. Hogy a vidéki ifjúság menél tevékenyebb részt vehessen odahaza a kora tavaszi munkákban, a húsvéti vakációt a főhatóság engedélyével három hétre kapták ki s minden tanuló az itt következő írással bocsátatott haza:

Az unitárius kollégium igazgatósága.

Ez az írás a hazaérkezés után azonnal s közvetlenül a visszaindulás előtt bemutatandó a tiszteletes lelkész vagy körjegyző, bíró, tanító úrnak láttamozás és igazolás céljából.

Édes hazánk munkabíró férfinépsége künn küzd fáradhatatlan kitartással és hősiességgel a végeken. Ellenségeink nem győzvén karddal, azt tűzték ki céljokul, hogy bennünket és dicső szövetségünket kiéheztessenek. Ezért nemzeti érdek, hogy a munkás kezek hiánya miatt az idén egy talpalatnyi föld se maradjon műveletlenül. És hazafias kötelessége a magyar ifjúságnak, hogy a mezőgazdasági és kerti munkákban résztvegyen. Kiki kora, ereje, tehetsége és körülményei szerint.

A feltámadás nagy ünnepére haza bocsátunk benneteket, nem a szokásos két, hanem három hétre. De nem azért, hogy pihenjete, hanem azért, hogy dolgozzatok. A könyvet erre az időre váltsa fel fiatal, egészséges és munkabíró kezetekben az ásó, a kapa, a gereblye. Vessétek kezeteket az eke szarvára és ne hátra, hanem előre nézzetek. Észreveszitek, hogy az a megművelt, bevetett göröngy, amelyet a ti arcátok verejtéke öntözött, a nemzeti erő- és vagyon-gyarapodás egy kis része s ehhez a vagyon-gyarapodáshoz a mai nagy napokban minden jó magyarnak hozzá kell járulnia. És érezni fogjátok azt a meglepődést és boldogságot, hogy erőtlök és tehetségetek szerint ti is kivettétek részeteket abból a titáni munkából, melyet nemzetünk az egész világ csodálkozó meglepetésére ezekben a történelmi időkben végez.

Akinek Isten földet adott, az a szülője földjén szorgalmatoskodjék; akinek nincs saját földje, az ajánlja fel két szorgos kezét rokonainak, jó embereinek, szomszédainak; a szegénynek, kinek férje a harctéren küzd; a sok-

gyermekes családoknak, melyek leginkább érzik a háború okozta nélkülözéseket; vagy az egyházi vagy polgári községnek.

A tisztelendő lelkész vagy körjegyző, bíró, tanító urakat pedig hazafias tisztelettel kérjük, hogy ez írásunk szellemében az ifjúság munkáját szervezni, lelkes példaadással éltetni, sarkalni, ellenőrizni s a szünet elteltével egy pár sor írással bennünket értesíteni kegyeskedjenek, hogy értünk-e célt s mennyiben, milyen mértékben ezen intézkedésünkkel?

Kolozsvár, 1915 március hóban.

Középisko'ai hangversenyek a Vörös Kereszt Egylet javára. A kolozsvári középfojú intézetek március—május hónapok folyamán hangversenyeket rendeznek a Vörös Kereszt-Egylet javára Fögimnáziumunk tanári kara és ifjúsága március 7-én a Vármegyeház dísztermében tartotta hangversenyét. A helyiség zsúfolásig megtelt előkelő közönséggel. A hangverseny erkölcsi és anyagi tekintetben egyaránt fényesen sikerült, miként a többi összes eddigi hangversenyek is, melyek Kolozsvár lakosságának széles rétegeit gyűjtötték össze az előadások élvezetére és a szép cél szolgálatára. A hangversenyen az ifjúság számain és az igazgató beszédjén kívül szerepelt Boros Irén kisasszony gyönyörű énekével és Pongrác Ádám művészi zongorajátékával és csak természetesen, hogy a sikerből az oroszlánrész őket illeti. A hangverseny jövedelme 800 koronán felül volt, melyből tiszta jövedelemként 752 korona bocsáttatott a Vörös Kereszt elnökségének rendelkezésére.

Fögimnáziumunk VI—VIII. osztályu tanulói közül a népfelkelő szemlén 32 közül 24-et találtak katonai szolgálatra alkalmasnak. Ezeknek korábbi miniszteri rendelkezés szerint ápr. 15-én kellett volna bevonulniok s az iskolai bizonyítványokat egy héttel azelőtt kézhez kapniok. Az utolsó pillanatban új miniszteri rendelet jött, mely a bevonulást további intézkedésig elhalasztja, a bizonyítványok visszatartását s a tanítás továbbfolytatását rendeli el. Az igazgatóság ilyen értelemben értesítette az érdekelt tanulókat.

Bismarcknak, a nagy kancellárnak, a német egység megteremtőjének, Németország mai nagysága és hatalma megalapozójának századik születési évfordulóját a nagy német nemzet április elsején hálával, méltó kegyelettel és büszkeséggel ünnepelte meg. A német birodalom hatalmas katonai és gazdasági szervezete és ereje épen a nagy háboru napjaiban a legfényesebb bizonyíték Bismarck alkotásának monumentálítása mellett s emlékezete a német nép legmélyebb háláját, a kegyelet és elismerés hervadhatatlan virágjait megérdemli.

Gyász hírek. *Demeter Dénes,* karácsonyfalvi unitárius lelkész, törvényhatósági bizottsági tag életének 45-ik, házasságának 18-ik évében, f. évi március hó 12-én rövid szenvedés után jobblétre szenderült. Lelkes, munkás em-

ber, aki kötelességét nem látta kimerítve a szószéki szolgálattal, hanem résztvett népjóléti intézmények megteremtésében, vezetésében, a cura pastoralist a szó modern értelmében hívei anyagi, szellemi és erkölcsi előmenetelére és erősítésére gyakorolta. A Dávid Ferenc-Egylet ottani fiókját szervezte, vezette; áldásos működést fejtett ki azon a téren, melyre sorsa állította. Érzékeny veszteség egyházunkra, melynek emelésére mindhalálig híven munkálkodott.

Gyöngyössy Béla miniszteri tanácsost érzékeny veszteség érte *István* fiának hosszas betegség után március 31-én történt elhunytával. 18 év! Mennyi remény, mennyi kilátás, mennyi atyai büszkeség szállt sirba azzal a kedves, törekvő és szépfelhetségű ifjúval, akiben eddig csak öröme volt a családnak s most annál mélyebb a bánata. Vigasztalást és erőt kívánunk a fájdalomtól sújtott családnak.

Szőlőmoly. Az utóbbi években a szőlőmoly valóságos réme a szőlősgazdáknak, de nem is csoda, mert ahol nagyobb mértékben elszaporodik, képes az egész termést tönkretenni. Sok mindenféle szert ajánlanak ugyan a szőlőmoly kukaca ellen, de egyikkel sem lehet azt kipusztítani és dacára a költséges védekezésnek, folyvást szaporodik és terjed. A szőlőmoly irtásának egyetlen okszerű és sikeres módja van, az, amellyel tavasszal az egész évi ivadékot könnyen ki lehet pusztítani. Ezt az eljárást, a múlt évi újabb tapasztalásokkal együtt, a „Szőlészeti és Borászati Lap 1515. évi Naptára“ közli, melyet 1 korona előzetes beküldése után bérmentve megküld Maurer János szerkesztő, Kecskemét.